

PLONKAM JAZ, PLONKAŠ TI, PLONKAMO VSI?

Področje: psihologija

Klara Sečnik in Manca Sečnik

Mentor: Barbara Vampelj, prof. slj. jezika

Ljubljana, 2020

Kazalo

1	Uvod	3
1.1	Moralni razvoj posameznika.....	3
1.2	Dejavniki goljufanja	4
1.3	Opredelitev šolskega goljufanja	6
1.4	Demografske značilnosti in plonkanje.....	7
1.4.1	Spol	7
1.4.2	Starost	7
1.5	Vera, morala in druge osebnostne lastnosti v povezavi s plonkanjem	8
1.5.1	Vera in religija.....	8
1.5.2	Morala	8
1.5.3	Osebnostne lastnosti.....	9
1.6	Vzroki goljufanja	9
1.7	Načini plonkanja	9
1.8	Preprečevanje goljufanja.....	10
1.9	Namen	11
2	Metode dela	12
2.1	Udeleženci	12
2.2	Pripomočki.....	12
2.3	Postopek.....	13
3	Rezultati.....	14
3.1	Analiza rezultatov	18
4	Interpretacija	21
4.1	Ostale ugotovitve	24
4.2	Slovenska zakonodaja.....	25
4.3	Prednosti in pomanjkljivosti raziskave	25
5	Sklep	27
6	Literatura	28
7	Priloge.....	31
7.1	Soglasje.....	31
7.2	Vprašalnik	32
7.3	Vprašalnik naklonjenosti plonkanju	34
7.4	Pravno mnenje	35
7.5	Odgovor ministrstva	37

Povzetek

V raziskovalni nalogi smo proučevali plonkanje učencev 6., 7., 8. in 9. razreda (v nadaljevanju predmetna stopnja) osnovne šole. Zanimalo nas je predvsem, kako pogosto in na kakšne načine učenci plonkajo, kako se pri tem počutijo ter kakšna so njihova stališča do plonkanja. Po pregledu literature, raziskav in zakonodaje smo namreč ugotovili, da je v Sloveniji področje goljufanja v šoli pomanjkljivo raziskano. V raziskovalni nalogi smo torej želeli opozoriti na problem plonkanja in s tem goljufanja, ki se prične razvijati že v osnovni šoli. Za preprečevanje, ozaveščanje in vzgajanje na tem področju se ni dosti naredilo. V raziskavi smo uporabili tehniko anketnega vprašalnika. Z analizo rezultatov smo ugotovili, da so starejši učenci bolj nagnjeni k plonkanju kot mlajši, da učenci najpogosteje pri plonkanju uporabljajo tradicionalne oblike plonkanja in da tisti, ki več plonkajo, tudi sicer v življenju več lažejo.

KLJUČNE BESEDE:

Goljufanje, plonkanje, metode plonkanja, prepisovanje, naklonjenost plonkanju.

Zahvala

Zahvaljujeva se najini mentorici, Barbari Vampelj, ki nama je tudi lektorirala nalogo, in Sanji Tkalec, ki naju je ves čas spremljala in nama svetovala tekom procesa raziskovanja. Zahvaljujeva se tudi materi in očetu, ki sta naju ves čas podpirala, pomagala prevajati neznane besede iz angleščine ter odgovarjala na mnoga vprašanja. Zahvaljujeva se staremu očetu Cirilu Veganu, ki naju je naučil uporabljati excel in preračunavati korelacije ter povprečja. Nenazadnje se zahvaljujeva tudi vsem udeležencem v raziskovalni nalogi, ki so bili pripravljeni rešiti anketo.

1 Uvod

Odkar so se pojavile človeške skupnosti, so se pojavila tudi pravila. S pravili pa so se pojavili ljudje, ki so jih kršili. SSKJ opiše moralo: »Kar vrednoti, usmerja medsebojne odnose ljudi kot posledica pojmovanja dobrega in slabega.«

Morala se pravzaprav začne tam, kjer človek svojo individualnost usklajuje in podreja zahtevam življenja v skupnosti. Tako morala vključuje pravila, norme, kategorije, ideale, pogosto nepisane predpise, ki veljajo tako za posameznike kot za celotne skupnosti. Zagotovo pa morala izvira iz človekove svobode in njegove sposobnosti ustvarjanja, pa tudi iz njegovega občutka odgovornosti ter samokaznovanja (Bekof in J. Pierce, 2009).

Človek pa je svobodno bitje in prav človekova svoboda mu daje vedno znova možnost, da se odloči drugače, da ne upošteva pravil.

1.1 Moralni razvoj posameznika

Köhlberg (1981) je na podlagi proučevanja oblikoval model stopenj moralnega razsojanja.

Predkonvencionalni nivo: Posameznik je predkonvencionalno moralno usmerjen v obdobju otroštva. Otrok je zunanje moralno motiviran. Pravila sprejema večinoma od staršev in jih upošteva, da bi bil deležen odobravanja, pohvale in ljubezni ter da bi se izognil kazni.

1. stopnja – Tukaj posameznik na stvari gleda egocentrično, saj težko razlikuje med lastnimi potrebami in potrebami drugih. Moralno presoja na podlagi družbenih pravil in norm. Zaradi strahu pred kaznovanjem ugodi močnejšim in vplivnejšim. Moralno pravilno je zanj tisto, kar ne povzroči negativnih posledic, ki bi privedle do kazni.

2. stopnja – Tudi tukaj posameznik še vedno presoja z individualističnega vidika. Pomembno je, da otrok zadovolji svoje lastne potrebe in želje. Moralno je za posameznika tisto, kar zadovoljuje individualne potrebe ljudi in omogoča individualno korist. Pravično vidi v pošteni medosebni izmenjavi.

Konvencionalni nivo: Na tej ravni postanejo pomembna socialna pričakovanja, pravice drugih, pravila in norme, predvsem pa posameznikova potreba, da se njegovo ravnanje sklada s temi pričakovanji. Posameznik podpira in zagovarja tisto, kar sprejema večja skupina ljudi.

3. stopnja – Posameznik na tej stopnji že razlikuje med osebnimi potrebami in moralnimi normami. Njegov moralni pogled postane sociocentričen, kar pomeni, da upošteva skrb za

zgodnje medosebne odnose znotraj skupine, ki ji pripada (družina, razred ipd.). Individualne interese zamenja skrb za dobrobit drugih in njihovo soglasje.

4. stopnja – Tukaj posameznik razlikuje med moralnimi pravili in dolžnostmi ter pravili, ki jih priznava njegova skupina. Moralno pravilnost presoja z družbene perspektive. Družbene zakone in norme sprejema kot avtoritativne smernice, ki veljajo v vseh situacijah in za vse ljudi.

Postkonvencionalni nivo: Presoja posameznika temelji na notranji motivaciji in na notranjem nadzoru nad dejanji.

5. stopnja – Posameznik spozna, da je sistem družbeno sprejetih norm za ljudi potreben, vendar vse norme niso najbolj pravične, dobre in uporabne v vseh primerih. Spreminjati jih je potrebno skladno s spreminjanjem potreb v spreminjajoči se družbi.

6. stopnja – Na to stopnjo pridejo le redki posamezniki. Družbeno veljavna pravila so za posameznika zavezujoča le, če omogočajo uresničevanje univerzalnih etičnih načel. To pomeni, da če so družbeni zakoni v nasprotju z etičnimi načeli, jih posameznik v svojih moralnih sodbah in dejanjih ne upošteva. Posameznik se avtonomno odloča, kaj je moralno in kaj ne. Dela namreč tisto, kar sam razume kot dobro, ne glede na mnenje drugih in ne glede na legalne norme.

Bistven prispevek Köhlbergove teorije je zavest o tem, da človek postopoma zori v razumevanju tega, kar je dobro in kar ni. Köhlbergovo dognanje bi lahko povzeli v naslednjih stavkih. Predkonvencionalna raven je raven moralnega presojanja večine otrok do približno devetega leta starosti in nekaterih adolescentov. Konvencionalna raven je raven moralnega presojanja večine adolescentov in odraslih posameznikov. Postkonvencionalno raven moralnega presojanja pa dosežejo le nekateri posamezniki, običajno okoli tridesetega leta starosti, vsekakor pa ne pred dvajsetim (Globokar, 2013).

1.2 Dejavniki goljufanja

Dan Ariely (2012) je v svoji knjigi z naslovom 'Poštena resnica o nepoštenosti' pojasnil nekaj dejavnikov, ki vplivajo na količino goljufanja tako samega sebe kot tudi drugih. S pomočjo različnih poskusov je prišel do spoznanj, da ljudje veliko več goljufajo, kadar skrijejo oziroma uničijo dokaze, ki bi lahko dokazali njihovo goljufijo. Prav tako več goljufajo, kadar nagrada ni denarna, saj nimajo občutka, da so nekoga zares okradli. Že v situaciji, ko namesto denarja dobijo žetonček, ki ga nato zamenjajo v banki za denar, se pri ljudeh poveča količina nepoštenosti. Tako je Ariely (2012) opisal kratko anekdoto iz vsakdanjega življenja:

Sedemletni Jimmy pride iz šole z razrednikovim obvestilom, ki se glasi: »Jimmy je sošolcu, s katerim sedi v isti klopi, ukradel svinčnik.« Jimmyjev oče se na sporočilo odzove z besom in po dolgem pridiganju doda: »Glej, Jimmy, če si potreboval svinčnik, zakaj nisi vprašal mene? Saj vendar veš, da ti jih lahko iz službe prinesem cel kup.« (str. 37).

V anekdoti lahko prepoznamo dvoličnost, ki nam je vsem prirojena. Sami smo brez zadržkov pripravljeni odnesti cel kup svinčnikov, medtem ko bi dečka kaznovali že zaradi enega svinčnika. Podobno je Ariely (2012) ugotovil v kratkem eksperimentu, ko se je nekega dne pretihotapil v študentski dom univerze MIT in v nekaj skupnih hladilnikov nastavil dve vabi. V polovico hladilnikov je postavil zavitke šestih pijač kokakole, v drugo polovico hladilnikov pa svežnje šestih dolarskih bankovcev na papirnatem krožniku. Občasno je preverjal stanje v hladilniku, da bi videl, kaj se dogaja z denarjem in pijačo. Ugotovil je, da je v 72 urah pošla prav vsa kokakola. Pri tem je bilo zanimivo, da se nihče ni niti dotaknil bankovcev. Ta poskus daje jasno vedeti, da veliko lažje ukrademo nekaj, kar nima izrecno navedene denarne vrednosti. Iz avtorjevega eksperimenta lahko razberemo, da ljudje pogosteje goljufamo v okoliščinah, ki niso tesno povezane z denarjem. Bi lahko enako sklepali za goljufanje v šoli?

V nadaljevanju je želel avtor ugotoviti, kako odvrčati ljudi od goljufanja. Tudi za to je dobil navdih v kratki šali:

Vidno razburjen mož obišče rabina in mu reče: »Ne boste verjeli, kaj se mi je zgodilo. Prejšnji teden mi je nekdo ukradel kolo izpred sinagoge.« Rabin se zamisli nad novico in ponudi nasvet: »Ko boste naslednji teden prišli k obredu, sedite v prvo vrsto. Medtem ko bomo recitirali 10 božjih zapovedi, se obrnite in opazujte ljudi za seboj. Ko pridemo do zapovedi 'ne kradi', preglejte, kdo vam ne more pogledati v oči. Tisti je tat.« Mož si je nasvet vzel k srcu. Po naslednjem obredu je bil rabin radoveden, kako se je obnesel njegov nasvet. Na vratih sinagoge pričaka moža in ga vpraša: »No, je delovalo?« »Brezhibno!« odgovori mož. »Tisti hip, ko ste prišli do zapovedi 'Ne prešuštuj', sem se spomnil, kje sem pustil svoje kolo.« (Ariely, 2012, str. 43).

Zgodba nam da misliti, kako lahko naš spomin in zavedanje o moralnih obvezah (kot na primer deset božjih zapovedi) vplivata na naše obnašanje. Tako je Ariely (2012) v svoji naslednji raziskavi udeležence razdelil v dve skupini. Obe skupini sta imeli enako proste možnosti goljufanja. Udeležencem v prvi skupini je naročil, naj si v glavi ponovijo deset zapovedi, še preden jim je omogočil goljufanje. Druga skupina pa teh navodil ni dobila. Na koncu raziskave je ugotovil, da v skupini, ki si je prej ponovila deset božjih zapovedi, udeleženci v nasprotju z drugo skupino sploh niso goljufali. Nato je avtor izvedel kratek praktični poskus. Pisala mu je Rhonda, študentka na univerzi v Berkeleyju. Razložila mu je,

kako je uspela rešiti težavo s pomočjo etičnega opomnika. Živela je blizu kampusa z nekaj drugimi ljudmi, ki se med seboj niso poznali. V hišo je vsak vikend prišla čistilna ekipa, ki je v vsakem od dveh skupnih stranišč pustila nekaj zavitkov toaletnega papirja. Toda že v ponedeljek papirja ni bilo več. Ker so nekateri od stanovalcev pri sebi kopicili toaletni papir in jemali več, kot ga jim je pripadalo, ga je zmanjkalo za vse ostale. Rhonda, ki je brala o njegovih eksperimentih o desetih božjih zapovedih, je v enem od stranišč pustila prošnjo sostanovalcem, naj ne jemljejo papirja, saj je namenjen vsem. Z zadovoljstvom je ugotovila, da je opozorilo delovalo. V stranišču, ki je imel opomnik, se je po nekaj urah pojavil en tulec zavitka in naslednji dan še eden, za razliko od stranišča, ki opomnika ni imelo (Ariely, 2012). Tovrstni poskusi kažejo, da lažje obvladujemo svoje skušnjave, če nas nekdo/nekaj opominja na etične standarde. Na podlagi tega spoznanja bi lahko sklepali, da se učenci, ki obiskujejo verouk pogostejše srečujejo z zapovedmi in moralnimi pravili, zato tudi redkeje plonkajo.

Zaslepljenost z lastnim interesom večkrat škoduje tako nam kot tudi drugim. Večkrat se tega sploh ne zavedamo. Velikokrat goljufamo ravno, kadar smo utrujeni, tako kot npr. po stresnih trenutkih podležemo nezdravi prehrani. Stres in utrujenost vodita k večji količini goljufanja. Če se to ponavlja iz dneva v dan, se naša volja počasi skrha in izčrpa. Vedno pogostejše podležemo goljufanju samega sebe in drugih. Dober primer je reševanje testa znanja. Učenci si želijo dobiti dobro oceno, zato uporabljajo »plonk listek« ali pa goljufajo na drugačen način. Medtem se sploh ne zavedajo, kakšno škodo si delajo dolgoročno, saj so zaslepljeni s trenutnimi interesi (Ariely, 2012).

Ljudje smo razpeti med dve sili: težnjo po laganju sebi in drugim ter željo, da ohranimo pozitivno samopodobo. Svoja nepoštena ravnanja opravičujemo tako, da si pripovedujemo zgodbe o tem, da so naša dejanja povsem sprejemljiva in včasih celo občudovanja vredna. Dan Ariely (2012) je s pomočjo poskusov ugotovil, da bolj ustvarjalni posamezniki lažje goljufajo, kljub temu da se ne razlikujejo v stopnji inteligentnosti od povprečnih ljudi. To bi si lahko razlagali tako: ustvarjalni posamezniki so boljši pri prepričevanju samega sebe, da je njihovo ravnanje v redu tudi takrat, kadar ni. To pomeni, da so boljši pri tvorjenju zgodb, s katerimi pred seboj opravičujejo svoje neetično ravnanje. Avtor je ugotovil, da pogostejše goljufajo ljudje, kadar vidijo, da je nekdo goljufal in ni utrpel nobenih posledic.

1.3 Opredelitev šolskega goljufanja

V naši raziskavi se bomo osredotočali predvsem na šolsko goljufanje. Toda kaj sploh je šolsko goljufanje? Garavaliya, Olson, Russell in Christensen (2007) so v svojem članku Kako učenci goljufajo opredelili goljufanje s pomočjo angleškega slovarja (Ehrlich, Flexner, Carruth in Hawkins, 1980): goljufanje pomeni obnašati se neiskreno ali nepošteno v želji po pridobitvi prednosti in ugodnosti. Ko odpremo slovar SSKJ, lahko preberemo naslednje:

- goljufati – okoriščati se z oškodovanjem koga ali zavajanjem v zmoto;
- plonkati – na nedovoljen način si pomagati pri pisanju, reševanju nalog, prepisovati;
- plagiatorstvo – prepisovanje, prevzemanje česa od drugod, prikazovanje tega kot lastni izdelek.

Slovarska definicija goljufanja je v šolskem kontekstu pomanjkljiva. Učenci, ki goljufajo, namreč trdijo, da se ne okoriščajo s tem, da pomagajo drugemu plonkati. Sploh pa se ne okoriščajo na račun drugega. S svojim početjem nikomur ne škodujejo. Cizek (2003) je natančneje definiral šolsko goljufanje s pomočjo delitve v tri kategorije: 1. dajati, sprejemati ali jemati informacije ali podatke; 2. uporabljati kakršne koli prepovedane pripomočke; 3. izkoriščati pomanjkljivosti sistema procesa ali človeka, da bi si pridobil korist. Evans in Craig (1990) so v svoji raziskavi odkrili, da učenci drugače razumejo, kaj je goljufanje. Veliko učencev dovoli drugim, da prepisujejo od njih, in tega ne dojemajo kot goljufanje. Tudi to, da učenec manjka na napovedanem testu brez opravičljivega razloga, se večini učencev ne zdi kot goljufanje. Drugače menijo učitelji.

1.4 Demografske značilnosti in plonkanje

1.4.1 Spol

Miller, Murdoch, Anderman in Poindexter (2007) so našli številne raziskave, ki ugotavljajo, da moški spol plonka več kot ženski, nekaj raziskav, ki ugotavljajo, da med spoloma ni razlik, manj pa raziskav, ki ugotavljajo obratno. Spolna enakost pri količini plonkanja se je izkazala v primeru, ko je šlo za pomoč drugemu (altruizem). To, da moški več plonkajo kot ženske, je lahko posledica napak v merjenju, do katerih lahko pride pri samoporočanju in samovrednotenju.

1.4.2 Starost

Tekom izobraževanja se plonkanje oz. goljufanje pojavi v različnih obdobjih in intenzitetah, odvisno od stopnje kognitivnega in socialnega razvoja. Pri mlajših otrocih je plonkanja manj kot pri najstnikih. To lahko pripišemo kognitivnim sposobnostim in strukturi šolskega sistema. V višjih razredih so rezultati pomembnejši za nadaljevanje izobraževanja (Anderman in Midgley, 2004).

Cizek (1999) je ugotovil, da 1/3 osnovnošolcev prizna plonkanje. Evans in Craig (1999) sta ugotovila, da 60 % srednješolcev plonkanje navaja kot osnovni problem v šolah. McCabe (2001) je ugotovil, da 74 % visokošolskih študentov priznava plonkanje na testih, na fakultetah pa odstotek poskoči na 95 %. Anderman in Midgley (2004) sta v longitudinalni raziskavi opazovala goljufanje v višjih razredih osnovne in v srednji šoli. V višjih razredih

osnovne šole in v srednjih šolah se učenci začnejo učiti plonkanja. Tako kot Brandes (1986) sta ugotovila velik porast plonkanja v srednji šoli. Na plonkanje vpliva tako starost kot stopnja v izobraževalnem sistemu. Nekaj časa plonkanje narašča, potem pa krivulja začne padati. Longitudinalna študija Andermana in Midgleya (2004) je ugotovila naraščajoče goljufanje pri matematiki od višjih razredov osnovne šole (ang. middle school) do srednje šole (ang. high school). Različne študije poročajo, da mlajši študenti več plonkajo kot starejši (Jensen, Arnett, Feldman in Cauffman, 2002).

Goljufanje se nadaljuje tudi na univerzi in po njej (Love in Simmons, 1998). Goljufanje pa se zmanjšuje z zrelostjo posameznika oziroma njegovo samokontrolo učenja. Goljufanje upada s posameznikovo uspešnostjo v šoli, verjetno zaradi tega, ker je za njegov uspeh potreba po goljufanju manjša in ker se počuti bolj učinkovitega (Mordoch, Hale in Weber, 2001). Čeprav so raziskave pokazale, da je goljufanje pogosto že v osnovni šoli, je zelo malo raziskav narejeno na učencih osnovne šole.

1.5 Vera, morala in druge osebnostne lastnosti v povezavi s plonkanjem

1.5.1 Vera in religija

Raziskave s področja vere in religije ter goljufanjem so nekoliko neenotne. Pri verskih študijah je prisotnega manj plonkanja kot pri študijah sodobne umetnosti (Rettinger in Jordan, 2005). Ista študija omenja tudi negativno korelacijo med religioznostjo in goljufanjem. Sutton in Huba (1995) sta ugotovila, da imajo religiozni študentje nižji prag klasificiranja, kaj je goljufanje.

1.5.2 Morala

Na področju morale so številne raziskave zelo jasne. Študentje opredeljujejo goljufanje kot napačno in neprimerno. Bolj kot je posameznik moralno razvit, manj goljufa. Če imajo učenci moralne zadržke glede goljufanja, bodo goljufali manj. Tudi zunanji moralni pritisk odvrča goljufanje (King in Mayhew, 2002). Eisemberg (2004) je raziskoval povezanost med goljufanjem in prepričanjem sodelujočih študentov ali je goljufanje nemoralno. V njegovi raziskavi so amoralni (konvencionalni) študentje več goljufali na oba načina tako, da so prepisovali od ostalih, in pasivno tako, da so pustili, da drugi prepisujejo od njih. Udeleženci, ki se ravna po notranji morali, so goljufali veliko manj.

Raziskave so pokazale obratno sorazmerje med moralnim razvojem in goljufanjem (Malinowski in Smith, 1985). Celo študentje, ki so na visoki stopnji moralnega razvoja, pa bodo goljufali, če bo pritisk prevelik in situacija pretežka. Torej na goljufanje vplivajo tako individualni kot situacijski faktorji.

1.5.3 Osebnostne lastnosti

Bowers (1964) se je osredotočil na raziskovanje plonkanja v povezavi s spolom, tekmovalnostjo, etiko in samopodobo. Bolj inteligentni in leni plonkajo več. Samozavest posameznika še ne napoveduje njegove stopnje plonkanja.

Na goljufanje vpliva tudi narava posameznikove vzkipljivosti ali ležernosti. V eksperimentalni raziskavi so razdelili študente v skupino A z lastnostmi hitro vzkipljiv, tekmovalen in agresiven ter v skupino B z lastnostmi ležeren in ustvarjalen. Študentje iz skupine A so izkazali več goljufanja (Davis in Ludvikson, 1995).

Š. Cvikel (2018) je v svojem magistrskem delu potrdila tri hipoteze. Pravi, da fotografija z opazujočimi očmi znižuje pogostost pojavljanja goljufanja z aktivacijo učinka opazujočih oči. Potrdila je povezanost nevroticizma z goljufanjem ter da učinek opazujočih oči na psihopatijo ne deluje.

1.6 Vzroki goljufanja

V raziskavi o psihologiji goljufanja tekom izobraževanja je Anderman (2003) navedel naslednje ugotovitve. Goljufanje (plonkanje) je strategija, ki služi kot bližnjica. Kvalitetno učenje pogosto razvija veliko samokontrole in miselnih strategij, medtem pa goljufanje onemogoča uporabo in razvoj le-teh. Učenci bodo izbrali goljufanje morda zato, ker se ne znajo učiti ali pa se jim zdi škoda časa za učenje.

Diekhoff idr. (1996) so ugotovili, da goljufanje narašča, če posameznik pričakuje uspeh oz. nagrado kot posledico uspešnega goljufanja, zato učenci, ki znajo dobro plonkati, ne da bi jih odkrili, plonkajo več kot ostali. Če imajo učenci dobre izkušnje s plonkanjem, bodo plonkali več. Plonkanje poraja plonkanje. Učenci, ki o sebi menijo, da dobro plonkajo, plonkajo več. Večina učencev plonka zaradi dveh glavnih razlogov. Prvi razlog je, da bi prihranili čas in se ne naučili stvari, ki se jim zdijo nepomembne; drugi pa, da bi bili uspešni pri izjemno težki snovi, za katero se jim zdi, da presega njihove sposobnosti. Število ur učenja negativno korelira s plonkanjem (več se učiš, manj plonkaš).

1.7 Načini plonkanja

Načinov in razlogov, kako ter zakaj učenci v šoli goljufajo, najdemo v literaturi ogromno. Nekateri goljufajo zato, ker si zelo želijo zunanje potrditve oz. dobrih ocen. Nekateri goljufajo, ker hočejo ohraniti dobro podobo pred drugimi in pred samim sabo. Spet drugi plonkajo zaradi pomanjkanja samozaupanja v svoje spretnosti in sposobnosti.

Brandes (1986) je ugotovil, da se metode plonkanja razlikujejo. Mlajši in starejši učenci poročajo o tem, da prepisujejo od ostalih na testu, samo starejši uporabljajo »plonk listke«. Mlajši učenci poročajo o plagiatorstvu kot zelo pogosti metodi goljufanja. Metode goljufanja postajajo vse bolj kompleksne in prefinjene v višjih razredih, ko so učna snov in testi znanja težji. L. Garavaliya, Olson, Russell in Christensen (2007) so naredili raziskavo, v kateri je sodelovalo 67 študentov. V raziskavi se je izkazalo, da študenti največ goljufajo pri izpitih (84 %), pri domačem delu (34,3 %), manj pa pri laboratorijskem delu (7,5 %). Pri goljufanju bolj uporabljajo tradicionalne (83,6 %) kot pa elektronske metode (34,3 %). Več je načrtovanega plonkanja (50,7 %) kot pa spontanega (28,4 %). Kako učenci goljufajo, je odvisno tudi od značaja učitelja. Če učenci menijo, da se učitelj ne spozna na tehnologijo in zato ne bo odkril plagiatorstvo, bodo ta način uporabljali pogosteje. Bolj kot je učitelj pozoren med testom in večja kot je kazen, lažje prepreči goljufanje. Odstotek tistih, ki goljufajo, narašča vsako leto skupaj z napredkom tehnologije. Tudi s pojavom pametnih telefonov in njihovo dostopnostjo so le-ti postali pogost pripomoček pri goljufanju. Učenci zlahka pošljejo SMS komurkoli in prav tako prejmejo odgovor. Tudi kamere na pametnih telefonih so postale nova verzija »plonk listkov«. Telefon omogoča, da informacije potujejo hitro in tiho. Tak način goljufanja je vse bolj prisoten (Korea Times, 2004; Total Telecom, 2004; Tweddle, 2004). Velik problem je predvsem pri urah in testih, kjer se uporablja internet (ang. online quizzes). Ker je dostop do interneta prost, učenci pogosto poiščejo in uporabljajo neavtorizirane podatke. Obstajajo celo portali ali spletne strani, kjer proti plačilu pomagajo pri goljufanju.

Kdaj učenci izberejo goljufanje in kako goljufajo, je odvisno tudi od individualnih dejavnikov, ki vključujejo motivacijo posameznika, moralni in intelektualni razvoj in situacijo, v kateri se posameznik znajde. Učenci, ki imajo veliko potrebo po izkazovanju, bodo izbrali prepisovanje od ostalih ali pa bodo pri svojem delu uporabili delo drugih, ne da bi jih citirali, ne bodo pa goljufali na ta način, da bi pomagali drugim. Moralni razvoj, empatija, stopnja socialnega razvoja in razvoj ostalih sposobnosti vplivajo, na kakšen način in koliko bodo učenci goljufali, ali bodo dovolili drugim, da plonkajo od njih ... Pri starejših učencih je potreba po pripadnosti in odnosu z drugimi močnejša kot tveganje pri plonkanju. Tako lahko razložimo, zakaj nekateri dovolijo, da drugi prepisujejo od njih in s tem sodelujejo pri goljufanju. Anderman, Griesinger in Westerfield (1998) predvidevajo, da bi učenci imeli manjšo potrebo po plonkanju, če šolsko okolje ne bi bilo toliko usmerjeno v tekmovanje in zmago.

1.8 Preprečevanje goljufanja

V ZDA je bil leta 1992 ustanovljen Center for Academic Integrity (CAI). Center pomaga šolam razviti in krepiti politiko poštenosti. V ta namen vključujejo učence, dijake in učitelje, da bi našli nove rešitve in jih udeležili. Povezujejo se tudi z državnimi ustanovami. Poleg CAI se

je v ZDA razvilo še veliko tovrstnih ustanov. Tam dajejo velik poudarek na poštenosti v šolah tudi mediji in javno mnenje. Dva študenta na Univerzi v Ohio sta raziskovala razširjenost goljufanja. Ta raziskava je bila odmevna tudi v medijih in razvila se je družbena debata, kako povečati poštenost. Ozaveščanje je gotovo eden od načinov, kako to doseči.

Ena od pomembnejših strategij je, da se vlada in država vključita v reševanje teh problemov. Različne zakonodajne veje oblasti bi se morale vključiti in nadzorovati to področje. Šolsko goljufanje je več kot le problem izobraževanja.

V Sloveniji se zdi, kot da se z goljufanjem premalo ukvarjamo. V šolskem Pravilniku o ocenjevanju znanja ne najdemo niti enega zapisa o plonkanju ali goljufanju in njihovih posledicah (Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, 2013). V praksi pa se včasih zdi, da je goljufanje celo nagrajeno.

Tudi s pravnega mnenja (priloga) lahko razberemo, kakšno je stališče slovenske zakonodaje glede šolskega goljufanja. Če učitelj v osnovni šoli zaloti učenca pri goljufanju, mu izdelka ne sme oceniti z negativno oceno. Vsaka osnovna šola s pravilnikom šolskega reda natančneje ureja to področje. Nekatere osnovne šole problem rešujejo tako, da imajo sankcije za goljufanje opredeljene v pravilih šolskega reda. Našli smo na primer, da za plonkanje sledi sankcija takojšnjega odvzema testa ter ocena v skladu z napisanim ali da učitelj, ki dobi učenca pri prepisovanju, označi do tedaj rešene naloge, ki jih ne oceni. Oceni pa le naloge, ki jih učenec reši v nadaljnjem času. Vprašanje pa je, če so ta pravila skladna z zakonodajo.

1.9 Namen

Ideja raziskovanja plonkanja se nam je porodila na podlagi opazovanja in izkušenj v razredu. Opazili smo, da sošolke, sošolci in ostali sovrstniki pogosto posegajo po različnih načinih plonkanja. Prav tako smo opazili, da jih večina ne dojema plonkanja kot moralno neprimernega ravnanja in da v višjih razredih količina plonkanja narašča.

Plonkanje nas je začelo vedno bolj zanimati, zato smo začeli pregledovati literaturo, ki obravnava to tematiko. Ugotovili smo, da je malo literature v slovenščini, prav tako tudi raziskav v slovenskem prostoru skoraj ni. Pregledali smo tudi slovensko šolsko zakonodajo.

Zanimalo nas je:

- Ali več plonkajo učenci, ki tudi sicer v življenju večkrat lažejo ali so priča laganju?
- Ali več plonkajo učenci, ki imajo slabši učni uspeh, kot učenci z boljšim?
- Kako se počutijo učenci, ko jih učitelj dobi pri plonkanju?
- Ali je količina plonkanja odvisna od vere, starosti in spola?

- Kako slovenska zakonodaja preprečuje plonkanje?

Na podlagi zgornjih vprašanj smo oblikovali naslednje hipoteze in vprašalnik.

H1: Dečki plonkajo več od deklic.

H2: Starejši učenci plonkajo več od mlajših.

H3: Bolj verni učenci plonkajo manj od ostalih učencev.

H4: Učenci z višjim učenim uspehom plonkajo manj od tistih, ki imajo nižji učni uspeh.

H5: Učenci najpogosteje pri plonkanju uporabljajo tradicionalne metode plonkanja.

H6: Učenci, ki pogosteje lažejo, tudi bolj pogosto plonkajo.

2 Metode dela

2.1 Udeleženci

Anketirali smo 182 učencev od šestega do devetega razreda. Anketiranci so učenci različnih ljubljanskih šol. Med njimi je bilo 129 deklet in 53 dečkov. Od tega je bilo 38 udeležencev iz šestega razreda ($M=11,2$ let), 35 udeležencev iz sedmega razreda ($M=12,2$ let), 39 iz osmega ($M=13,2$) in 70 iz devetega razreda ($M=14,2$ let). Med njimi je bilo 25 učencev (13,7 %) iz ločenih družin in 11 učencev (6 %) edincev. Od anketiranih učencev je bilo 106 (58,2 %) odličnih, 50 (27,5 %) prav dobrih, 13 (7,1 %) dobrih in 4 (2,2 %) zadostni. Med njimi 9 (4,9 %) učencev ni navedlo svojega učnega uspeha. Manjkajoče vrednosti smo nadomestili s srednjo vrednostjo preostalih udeležencev. 68 (37,4 %) anketirancev je bilo tudi identificiranih za nadarjene učence.

2.2 Pripomočki

Prvi del vprašalnika smo oblikovali tako, da smo pridobili demografske podatke (starost, razred, spol, uspeh v šoli, ločenost staršev, edini otrok, nadarjenost). Pri 3. in 4. vprašanju so udeleženci na lestvici od 1 (nikoli) do 5 (vedno) obkrožili, kako pogosto obiskujejo verouk in kako močno so verni, ti dve številki smo sešteli in seštevek v nadaljevanju obravnavali kot vernost. V sedmem in osmem vprašanju so udeleženci pogostost plonkanja in laganja ocenjevali na petstopenjski lestvici od 1 (nikoli) do 5 (vedno). Pri devetem vprašanju: »Kateri način plonkanja uporabljaš najbolj pogosto?« so udeleženci oštevilčili načine (a) »plonk listek«/zapis na roki, b) prepisujem od sosedu, c) uporabljam elektronske naprave, d)

prišepetovanje) od 1 (največ) do 4 (najmanj). Udeleženci, ki nikoli ne plonkajo, so vprašanje pustil prazno. Pri desetem vprašanju smo spraševali, kako se posameznik počuti, ko ga učitelj zaloti pri plonkanju. Anketiranci so lahko izbirali med odgovori: a) jezen sem na učitelja, b) jezen sem nase, c) strah me je, da izvejo starši, d) strah me je, da se bo učitelj maščeval, e) počutim se krivega, f) sram me je, ker sem goljufal, g) to se mi še ni zgodilo, h) drugo. Anketiranec je lahko obkrožil več odgovorov. Izračunali smo, koliko odstotkov anketirancev je obkrožilo posamezno možnost.

V zadnjem delu ankete smo sestavili Vprašalnik naklonjenosti plonkanju, s katerim smo skušali ugotoviti, v kolikšni meri so anketiranci naklonjeni plonkanju (glej prilogo). Vprašalnik je sestavljen iz sedemnajstih trditev, na katere so udeleženci odgovarjali z DA, če so se strinjali, in NE, če se niso strinjali s ponujeno trditvijo. Vsak odgovor DA, smo ovrednotili z 1 točko, odgovor NE pa z 0 točk. Končni rezultat je predstavljal seštevek vseh točk. Analiza natančnosti merjenja je pokazala, da 4 postavke (b, h, i in m) znižujejo zanesljivost celotnega vprašalnika ($\alpha=0,74$), zato smo jih izločili iz nadaljnjih analiz. Tako smo upoštevali zgolj 13 postavk, katerih zanesljivost je bila zadovoljivo visoka ($\alpha=0,85$). Udeleženci so tako lahko dosegli najmanj 0 in največ 13 točk. Veljavnost vprašalnika smo preverjali s korelacijsko analizo. Zanimalo nas je, v kolikšni meri se končni rezultat na Vprašalniku naklonjenosti plonkanju povezuje z vprašanjem o pogostosti plonkanja. Rezultati so pokazali, da se pojava v precejšnji meri prekrivata (0,73), prav tako je korelacija statistično pomembna na stopnji zaupanja $p=0,01$.

2.3 Postopek

Vprašalnik je najprej rešila testna skupina (20 ljudi). Po njihovih odzivih smo ugotovili, kje so nejasnosti in jih popravili.

Anketirali smo učence od šestega do devetega razreda osnovne šole. Ker so anketiranci mlajši od osemnajst let, smo jim poleg vprašalnika razdelili tudi soglasje, ki so ga starši predhodno podpisali (glej prilogo). Nismo dobili neposrednega odziva, da se kateri od staršev ne bi strinjal z reševanjem. Res pa je, da kar nekaj učencev ni vrnilo niti vprašalnika niti soglasja staršev.

Poleg tega smo poiskali tudi pravno mnenje, ki govori o posledicah plonkanja v Sloveniji. Na inšpektorat za šolstvo smo poslali vprašanje v zvezi s plonkanjem in njegovimi posledicami (glej prilogo).

Podatke smo analizirali s pomočjo Excela.

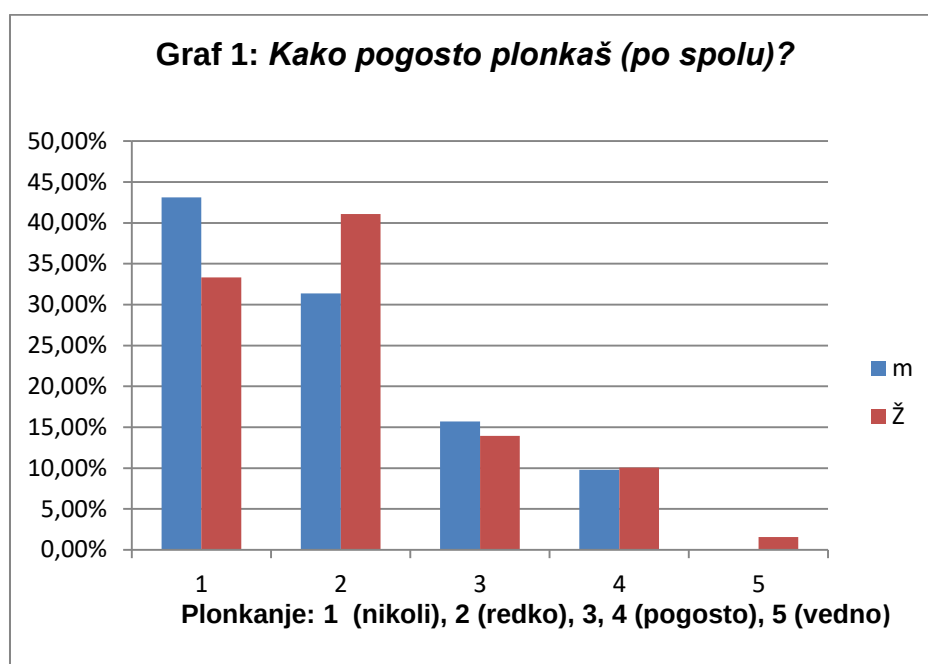
3 Rezultati

Tabela 1: *Delež učencev, ki menijo, da nikoli ne plonka glede na spol razred in učni uspeh*

	skupaj	dečki	deklice	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred	zd (2)	db (3)	pdb (4)	odl (5)
N	182	53	129	38	35	39	70	4	13	50	106
%	35,7	41,5	33,3	71,1	31,4	33,3	20	25	30,8	32	38,7

Opomba: N=število / delež tistih, ki menijo, da nikoli ne plonkajo

Iz tabele je razvidno, da je med dečki večji delež tistih, ki menijo, da nikoli ne plonkajo, da je v višjih razredih manjši delež učencev, ki menijo, da nikoli ne plonkajo, in da se z višanjem uspeha delež učencev, ki menijo, da nikoli ne plonkajo, povečuje.

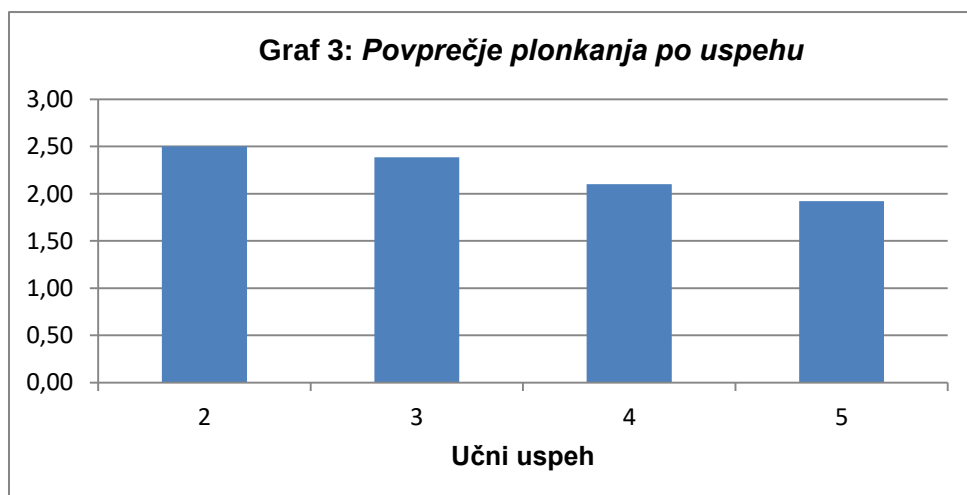
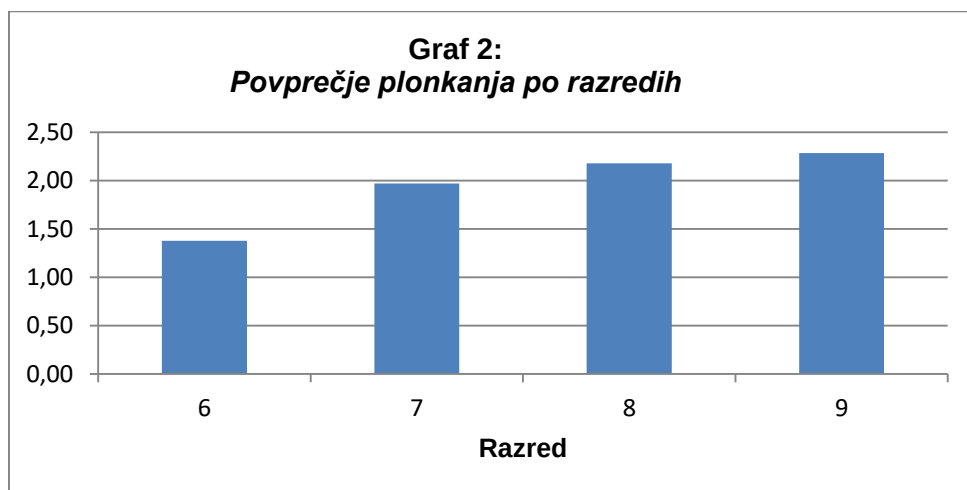
Graf prikazuje, koliko odstotkov dečkov in koliko odstotkov deklet je obkrožilo posamezno možnost pri vprašanju Kako pogosto plonkaš.

Tabela 2: *Primerjava povprečij pogostosti plonkanja glede na spol, razred in učni uspeh*

	skupaj	dečki	deklice	6.	7.	8.	9.	zd	db	pdb	odl
--	--------	-------	---------	----	----	----	----	----	----	-----	-----

				razred	razred	razred	razred	(2)	(3)	(4)	(5)
N	182	53	129	38	35	39	70	4	13	50	106
M	2,02	1,94	2,06	1,35	1,97	2,22	2,28	2,5	2,38	2,1	1,92
SD	1,01	0,99	1,01	0,76	0,97	1,06	0,95	1,12	1,27	0,96	0,97
Min.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Max.	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

Opomba: N=število udeležencev / M=povprečna vrednost; SD=standardni odklon; Min.=najmanjša izbrana vrednost; Max.=najvišja izbrana vrednost

Iz tabele in grafov je razvidno, da ni večjih razlik med pogostostjo plonkanja pri deklicah in pri dečkih. Z višjim razredom se povprečje pogostosti plonkanja povišuje, z višjim uspehom pa se povprečje pogostosti plonkanja znižuje.

Tabela 3: Primerjava povprečij pogostosti uporabe metod plonkanja

Plonk listek/ zapis na roki.	Prepisujem od soseda.	Uporabljam elektronske naprave.	Prišepetovanje.
---------------------------------	--------------------------	---------------------------------------	-----------------

M	1,98	2,32	3,74	2,48
SD	1,12	0,89	0,99	0,97
Min.	1	1	1	1
Max.	4	4	4	4

Opomba: N=število udeležencev; M=povprečna vrednost; SD=standardni odklon; Min.=najmanjša izbrana vrednost; Max.=najvišja izbrana vrednost

Iz tabele je razvidno, da učenci najmanj uporabljajo elektronske naprave, največ pa plonk listek ali zapis na roki.

Tabela 4: Izbire učencev v zvezi s počutjem, ko jih učitelj zaloti pri plonkanju

Ponujen odgovor	Število izbir	%	% fantje	% dekleta	Drugi odgovori
a) jezen sem na učitelja	10	5,5	7,6	4,7	
b) jezen sem nase	10	5,5	5,7	5,4	
c) strah me je, če izvejo starši	12	6,6	9,4	5,4	
d) strah me je, da se bo učitelj maščeval	8	4,4	7,6	3,1	
e) počutim se krivega	10	5,5	3,8	6,2	
f) sram me je, ker sem goljufal	11	5,5	5,7	5,4	
g) to se mi še ni zgodilo	153	84,1	75,5	87,6	
h) drugo (<i>dopiši</i>):	8	4,4	3,8	4,7	»Vseeno mi je.« »Ujeli so me, ko sem pomagal drugim.« »Smešno mi je.« »Strah me je, da mi da ena.«

Iz tabele je razvidno, da največ učencev še nima izkušnje, da bi jih učitelj dobil pri plonkanju. Ostala občutja so enakomerno porazdeljena.

Tabela 5: Primerjava povprečij naklonjenosti plonkanju glede na spol in razred

	skupaj	dečki	dekleta	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred
N	182	53	129	38	35	39	70
M	5,3	4,8	5,4	3,1	5,3	5,9	6,1
SD	3,7	3,3	3,9	3,2	3,4	3,9	3,6
Min.	0	0	0	0	0	0	0
Max.	13	12	13	11	12	13	13

Opomba: N=število udeležencev; M=povprečna vrednost; SD=standardni odklon; Min.=najmanjša izbrana vrednost; Max.=najvišja izbrana vrednost

Iz tabele je razvidno, da so dekleta v povprečju dosegla višji rezultat kot dečki pri naklonjenosti do plonkanja. Naklonjenost do plonkanja se tudi s starostjo povečuje.

Tabela 6: Primerjava povprečij naklonjenosti plonkanju glede na učni uspeh

	zadosten	dober	prav dober	odličen
N	4	13	50	106
M	5,8	6,1	5,4	5,0
SD	3,3	3,6	4,0	3,6
Min.	2	1	0	0
Max.	10	12	13	13

Opomba: N=število udeležencev; M=povprečna vrednost; SD=standardni odklon; Min.=najmanjša izbrana vrednost; Max.=najvišja izbrana vrednost

Iz tabele je razvidno, da so učenci, ki imajo boljši učni uspeh, manj naklonjeni plonkanju.

Tabela 7: Naklonjenost plonkanju po vprašanjih

Vprašanje	11a	11c	11d	11e	11f	11g	11j	11k	11l	11n	11o	11p	11r
% DA	44	62,1	42,3	34	14,8	40,7	20,9	36,8	50	45,6	23,1	46,7	48,4
% DA													
dečki	47,2	64,2	35,9	22,6	11,3	24,5	22,6	37,7	50,9	43,4	17	41,5	50,9
% DA													
dekleta	42,6	61,2	45	38,8	16,3	47,3	20,2	36,4	49,6	46,5	25,6	48,8	47,3

V tabeli je naveden delež anketirancev, ki so pritrdilno odgovorili na posamezno vprašanje iz Vprašalnika naklonjenosti plonkanju.

Tabela 8: Korelacije

	Starost	Vera	Naklonjenost plonkanju	Pogostost plonakanja
Pogostost plonkanja	0,352**	0,078	0,730**	
Pogostost laganja	0,123*	0,093*	0,268**	0,304**

Opomba. ** korelacija je statistično pomembna na stopnji zaupanja 0,01. *Korelacija je pomembna na stopnji zaupanja 0,05.

3.1 Analiza rezultatov

Poudariti moramo, da smo merili dve ključni stvari, in sicer pogostost plonkanja in naklonjenost plonkanju.

H1: Dečki plonkajo več od deklic.

Hipoteze ne moremo potrditi.

Anketiranci so na lestvici od ena do pet ocenjevali, kako pogosto plonkajo. Povprečna ocena pri dečkih je $M=1,94$; pri dekletih pa $M=2,04$. Povprečna ocena plonkanja pri dekletih je za $M=0,1$ višja kot pri dečkih. Več odstotkov deklet (46,51 %) kot dečkov (44,4 %) meni, da dobro in uspešno plonka. Razlike niso statistično pomembne.

Analiza povprečij je pokazala, da dekleta v povprečju dosegajo višji rezultat ($M=5,4$) pri naklonjenosti plonkanju kot dečki ($M=4,8$), ki pa ni statistično pomemben ($p=0,23$).

Kar 47,29 % deklet se je strinjalo s trditvijo, da pri učiteljih, ki slabo preprečujejo plonkanje, več plonkajo. Pri dečkih je ta procent bistveno manjši (24,53 %).

H2: Starejši učenci plonkajo več od mlajših.

Hipotezo lahko potrdimo.

Udeležence smo razdelili v dve skupini. Prvo skupino so sestavljali učenci 6. in 7. razredov ($N=72$), drugo skupino pa učenci 8. in 9. razredov ($N=110$).

Analiza povprečij je pokazala, da starejši učenci ($M=4,1$) v povprečju dosegajo višji rezultat kot mlajši učenci ($M=5,9$) na Vprašalniku naklonjenosti plonkanju. Razlika v povprečju je tudi statistično pomembna ($p=0,001$).

35,7 % učencev je obkrožilo, da nikoli ne plonka. 84,1 % navaja, da jih učitelji še niso dobili pri plonkanju.

Učencev, ki so obkrožili, da nikoli ne plonkajo, je vsako leto manj: šesti razred 71,1 %, sedmi razred 31,4 %, osmi razred 33,3 %, deveti razred 20 %. Učenci so pogostost plonkanja opredelili na lestvici od 1 (nikoli) do 5 (vedno). Ocena povprečja pogostosti plonkanja za šesti razred je $M=1,35$; sedmi razred je $M=1,97$; osmi razred $M=2,22$; deveti razred $M=2,28$. Tudi korelacija med starostjo in količino plonkanja je potrdila hipotezo. Korelacija je $p=0,352^*$.

20,88 % učencev meni, da vsako leto več plonka.

Kar 43,96 % učencev meni, da plonkanje ni problem, ker s tem nikogar ne oškodujejo. 36,81 % učencev meni, da je plonkanje moralno primerno dejanje. 50,00 % jih meni, da je to, da sošolcu pomagajo pri plonkanju, dobro delo. 48,35 % meni, da ni potrebe, da bi se v šoli učili o poštenosti plonkanja.

Pri posamezniku smo pogledali, v kakšni meri meni, da plonkanje ni moralni problem (delež pritrdilnih odgovorov na vprašanja 11a, 11e, 11k, 11l, 11r). Bolj kot se je posameznik nagibal k prepričanju, da plonkanje ni moralni problem, več plonka. Korelacija je $p=0,5^{**}$.

H3: Bolj verni učenci plonkajo manj od ostalih učencev.

Hipoteze ne moremo potrditi.

Korelacija med vero in količino plonkanja je $p=+0,08$. Ni statistično pomembne povezave med vero in plonkanjem. Šibek trend se kaže v obratni smeri. Višje, kot so učenci ocenili svojo vero, več plonkajo.

Udeležence smo razdelili v dve skupini glede na splošno povprečje v naklonjenosti plonkanja ($M=5,4$). Udeleženci, ki so na vprašanjih o vernosti dosegli 5 točk ali manj, so tvorili prvo skupino ($N=92$), medtem ko so drugo skupino ($N=90$) sestavljali učenci, ki so dosegli več kot 5 točk. Analiza povprečij je pokazala, da bolj verni učenci v povprečju dosegajo višji rezultat pri naklonjenosti plonkanju ($M=5,7$) kot manj verni učenci ($M=4,9$), vendar razlika ni statistično pomembna ($p=0,254$).

H4: Učenci z višjim učnim uspehom plonkajo manj od tistih, ki imajo nižji učni uspeh.

Hipotezo lahko delno potrdimo.

Povprečna ocena plonkanja po uspešnosti pada, merjeno na lestvici od 1 do 5. Učenci z zadostnim učnim uspehom povprečno menijo, da plonkajo $M=2,5$; učenci z dobrim učnim uspehom $M=2,38$; učenci s prav dobrim učnim uspehom $M=2,1$; učenci z odličnim učnim uspehom pa $M=1,92$. Korelacija med učnim uspehom in oceno pogostosti plonkanja je šibka $p=-0,15^*$.

Zaradi enakomernejše razporeditve učencev smo učence razdelili v dve skupini glede na število udeležencev. Prvo skupino so tvorili učenci z zadostnim, dobrim in prav dobrim uspehom ($N=65$), medtem ko so drugo skupino sestavljali učenci z odličnim učnim uspehom ($N=107$). Analiza povprečij je pokazala, da učenci z višjim učnim uspehom dosegajo v povprečju nižji rezultat ($M=5,6$) pri naklonjenosti plonkanju kot učenci z nižjim učnim uspehom ($M=5,03$), vendar razlika ni statistično pomembna ($p=0,359$).

H5: Učenci najpogosteje pri plonkanju uporabljajo tradicionalne metode plonkanja.

Hipoteza je potrjena.

Anketiranci so morali razvrstiti (od 1-največ do 4-najmanj), katere metode plonkanja uporabljajo. Če anketiranec nikoli ne plonka je odgovor pustil prazen. Pri vsakem načinu smo izračunali povprečje vseh udeležencev. Uporabo plonk listka so v povprečju oštevilčili z $M=1,98$, prepisovanje od sosedu z $M=2,32$, plonkanje s pomočjo elektronskih naprav $M=3,74$

in prišepetovanje $M=2,48$. Trditev Plonkam takrat, ko imam priložnost, je 42,3 % učencev potrdilo. Trditev, da plonkajo s pomočjo sodobne tehnologije je potrdilo 3,9 % udeležencev.

H6: Učenci, ki pogosteje lažejo, tudi bolj pogosto plonkajo.

Hipotezo lahko potrdimo.

Korelacija med pogostostjo laganja in pogostoto plonkanja je $p=0,3^{**}$.

Udeležence smo razdelili v dve skupini glede na povprečni rezultat pri naklonjenosti plonkanju ($M=2,41$). V prvo skupino ($N=107$) smo vključili učence, ki so na Vprašalniku naklonjenosti plonkanju dosegli nižji rezultat od 2,4 točk, medtem ko so drugo skupino ($N=75$) sestavljali učenci, ki so dosegli 2,4 ali več točk. Analiza povprečij je pokazala, da učenci, ki pogosteje lažejo, v povprečju dosegajo višji rezultat ($M=6,3$) na Vprašalniku naklonjenosti plonkanju kot učenci, ki redkeje lažejo ($M=4,5$). Razlika je tudi statistično pomembna ($p=0,002$).

Učenci plonkajo več, kadar so v stiski.

62,09 % učencev meni, da plonka več, kadar so v stiski.

Učenci, ki zase menijo, da dobro in uspešno plonkajo, bolj pogosto plonkajo.

Učenci, ki menijo, da dobro in uspešno plonkajo, plonkajo povprečno $M=2,52$, drugi pa $M=1,61$.

Učenci, katerih starši so ločeni plonkajo več.

Trditve ne moremo potrditi.

Ocena povprečje plonkanja pri učencih ločenih staršev je $M=2,63$; pri ostalih učencih pa je $M=2,37$. Razlika je 0,26. In glede na to, da imamo samo 13,74 % (25 učencev) z ločenimi starši, ne moramo delati jasnih zaključkov.

4 Interpretacija

H1: Dečki menijo, da plonkajo več od deklic

Hipoteze ne moremo potrditi.

Kot povzemajo Miller, Murdoch, Anderman in Poindexter (2007) v večini raziskav moški goljufajo več od žensk, vendar si raziskave niso enotne. V naši raziskavi med ljubljanskimi

osnovnošolci se je pokazalo, da pri plonkanju ni bistvene razlike med dečki in dekleti. Nakazuje se celo rahel trend v nasprotni smeri.

Bistveno več deklet kot dečkov se je strinjalo s trditvijo, da pri učiteljih, ki slabo preprečujejo plonkanje, več plonkajo. Lahko, da je temu tako zato, ker se učiteljeve reakcije dekleta bolj bojijo od dečkov. Dekletom je bolj pomembno, da so pri učiteljih priljubljene in uspešne, zato plonkajo več, kadar ni strahu, da bi jih učitelj pri plonkanju zasačil. Dekleta so bolj dovzetna za učiteljeve reakcije. Pri dekletih je zaznati bolj izraženo usmerjenost čutenj navznoter, pri dečkih pa je narava čustvovanja drugačna. Rokovanje s strahom in sramom se med spoloma pomembno razlikuje. Deklice se ob porazu počutijo osramočene, medtem ko dečki sram obračajo navzven (Sečnik, 2012).

Razliko usmerjanja čutenj potrjujejo tudi rezultati pri vprašanju, kaj čutiš, ko te učitelj dobi pri plonkanju. Dečki v večji meri izražajo jezo na učitelja in nase kot dekleta. Dečki v večji meri kot dekleta izražajo strah pred starši in pred maščevanjem učitelja kot dekleta. Dekleta v večji meri občutijo krivdo kot dečki, med tem ko je sram bolj izrazit pri dečkih kot pri dekletih.

Zanimivo je, da imajo v naši raziskavi pri oceni, kako pogosto lažejo, dečki višje povprečje ($M=2,58$), kot dekleta ($M=2,32$).

H2: Starejši učenci plonkajo več od mlajših.

Hipotezo lahko potrdimo.

Kot ugotavlja Cizek (1999), da tretjina osnovnošolcev prizna, da plonka, se je tudi v naši raziskavi pokazalo podobno. Obravnavali smo učence višjih razredov osnovne šole. Samo tretjina učencev je obkrožila, da nikoli ne plonka. Kljub temu da dve tretjini učencev priznava, da bolj ali manj pogosto plonkajo, pa kar velika večina navaja, da jih učitelji še niso dobili pri plonkanju.

Rezultati jasno kažejo, da je učencev, ki so obkrožili, da nikoli ne plonkajo, vsako leto manj. Tudi povprečje pogostosti plonkanja je vsako leto višje. Rezultat bi lahko povezali z intelektualnim in moralnim razvojem mladostnika. Rezultat bi lahko pripisali tudi strukturi šolskega sistema (Köhlberg, 1981). V višjih razredih so rezultati pomembnejši za nadaljevanje (Anderman in Midgley, 2004).

Čeprav so zgornji rezultati jasni, pa majhen delež učencev meni, da vsako leto več plonka. To je verjetno posledica samovrednotenja in samoocene, ki velikokrat ni najbolj objektivna.

Skoraj polovica učencev meni, da plonkanje ni problem, ker s tem nikogar ne oškodujejo, da je plonkanje moralno primerno dejanje in da je to, da sošolcu pomagajo pri plonkanju celo dobro delo. Izražajo, da ni potrebe, da bi se v šoli učili o poštenosti plonkanja.

Kot navajata King in Mayhew (2002) ter Eisemberg (2004) moralni razvoj posameznika zmanjšuje goljufanje v šoli. Če imajo učenci moralne zadržke glede goljufanja, bodo goljufali manj. Tudi zunanji moralni pritisk odvrta goljufanje. Bolj kot je posameznik naklonjen plonkanju, več plonka.

Če sledimo Köhlbergovim stopnjam, ugotovimo, da je večina učencev na konvencionalni ravni, kar pomeni, da posameznik podpira in zagovarja tisto, kar sprejema večja skupina ljudi. Veliko učencev podpira in sprejema plonkanje in to za vse postane moralna norma.

H3: Bolj verni učenci plonkajo manj od ostalih učencev.

Hipoteze ne moremo potrditi.

Sutton in Huba (1995) ugotavljata, da imajo religiozni študentje nižji prag klasificiranja, kaj je goljufanje. Morda naš podatek, ki nas je presenetil, izvira ravno iz omenjene tankočutnosti vernih učencev, ki hitreje zaznajo in močneje opredelijo svoje plonkanje.

Študije kažejo negativno korelacijo med religioznostjo in goljufanjem (Rettinger in Jordan, 2005), so bile narejene na populaciji študentov, v našo raziskavo pa so bili vključeni osnovnošolci od 11 do 15 let. Za področje verovanja to pomeni, da si posameznik izdelava »tihi sistem« norm, vrednot in podob, ki jih emocionalno sprejema za svoje. Mladi so na tej stopnji za resno refleksijo pogosto še preveč nesamostojni, zato »čutijo«, da bi jih resno samopreverjanje lastnih stališč in vere ogrozilo v smiselnosti verovanja (Gerjol, 2007). Kot smo že zgoraj ugotovili, si mladi oblikujejo svoj sistem norm, ki mu sledijo in vprašanje je, če je nemoralnosti plonkanja med njimi.

Dan Ariely je v svoji knjigi Poštena resnica o nepoštenosti ugotovil, da študentje manj goljufajo, kadar jih prej opozori na zakramente in moralo. Po tej metodi smo sklepali, da učenci, ki so bolj pogosto seznanjeni z zakramenti in pravilno moralno držo, manj plonkajo. Pa to ni držalo. Sklepamo lahko, da je morda za to krivo to, da se učenci nikoli pri verouku ne pogovarjajo o plonkanju in o njegovi nemoralnosti. Tako verni učenci ne povežejo zakramentov s plonkanjem.

H4: Učenci z višjim učnim uspehom plonkajo manj od tistih, ki imajo nižji učni uspeh.

Hipotezo lahko delno potrdimo.

Potrebno je poudariti, da je večina udeležencev raziskave s povprečnim učnim uspehom štiri in pet. Zelo malo jih je s povprečnim učnim uspehom dve. Temu je po vsej verjetnosti tako zato, ker učenci, ki imajo boljši učni uspeh bolj vestno vračajo vprašalnike, za razliko od učno manj uspešnih učencev. Čeprav smo se potrudili, da bi dobili vrnjene ankete tudi od učno šibkejših učencev, je bistveno več uspešnejših učencev. Morda je problem tudi iskrenost na vprašalniku in lahko, da nekateri učenci obkrožijo višji učni uspeh, kot ga dosegajo v resnici. Korelacije so šibke in jih je zaradi pomanjkljivosti težko statistično korektno interpretirati.

Tudi Diekhoff idr. (1996) so ugotovili, da število ur učenja negativno korelira s plonkanjem (več se učiš manj plonkaš). Učenci, ki se bolj poslužujejo plonkanja, na nek način zavirajo svoj intelektualni razvoj na drugih področjih.

H5: Učenci najpogosteje pri plonkanju uporabljajo tradicionalne metode plonkanja.

Hipoteza je potrjena.

Na podlagi pridobljenih podatkov lahko potrdimo, da učenci najpogosteje uporabljajo tradicionalne metode plonkanja. Uporaba »plonk listka« je najpogostejši način, ki ga štejemo med tradicionalne metode. »Plonk listek« si mora učenec naprej pripraviti, zato ga štejemo pod načrtovano plonkanje. Sledita prišepetovanje in prepisovanje od soseda, kar štejemo pod spontane in tradicionalne metode plonkanja. Da je spontan način plonkanja pogost, lahko razberemo iz tega, da je pri trditvi Plonkam takrat, ko imam priložnost, skoraj polovica učencev to potrdila. Na zadnjem mestu pa je uvrščeno plonkanje s pomočjo sodobne tehnologije, kar štejemo med sodobne načine plonkanja. Tudi trditev, da plonkajo s pomočjo sodobne tehnologije, je potrdil le minimalni delež udeležencev.

Naši rezultati se povsem ujemajo z rezultati, ki so jih na študentih naredili L. Garavaliya, Olson, Russell in Christensen (2007). Ugotovili so, da pri goljufanju bolj uporabljajo tradicionalne metode (83,6 %) kot pa elektronske metode (34,3 %). Več je načrtovanega plonkanja (50,7 %) kot pa spontanega (28,4 %).

H6: Učenci, ki pogosteje lažejo, tudi bolj pogosto plonkajo.

Hipotezo lahko potrdimo.

Tudi raziskava B. W. C. Zwirs idr. (2015) ugotavlja, da od 155 anketiranih otrok, ki goljufajo, jih 35 % pogosto laže. Laž in goljufanje sta lastnosti, ki kažeta na nemoralno notranjo držo posameznika, zato so rezultati skladni s tem.

4.1 Ostale ugotovitve

Učenci plonkajo več, kadar so v stiski.

Stres in utrujenost vodita k večji količini goljufanja. Če se to ponavlja iz dneva v dan, se naša volja počasi skrha in izčrpa. Vedno pogosteje podležemo goljufanju samega sebe kot tudi drugih (Ariely, 2012). Celo študentje, ki so na visoki stopnji moralnega razvoja, pa bodo goljufali, če bo pritisk prevelik in situacija pretežka (Malinowski in Smith, 1985).

Učenci, ki zase menijo, da dobro in uspešno plonkajo, plonkajo več.

Tudi Diekhoff idr. (1996) so v svojih raziskavah ugotovili podobno. Plonkanje narašča, če posameznik pričakuje uspeh oz. nagrado kot posledico uspešnega goljufanja, zato učenci, ki znajo dobro plonkati, ne da bi jih odkrili, plonkajo več kot ostali. Če imajo učenci dobre izkušnje s plonkanjem, bodo plonkali več. Plonkanje poraja plonkanje.

4.2 Slovenska zakonodaja

Ko smo raziskovali slovensko osnovnošolsko zakonodajo, smo opazili, da plonkanje in goljufanje sploh nista omenjena. Po pravnem mnenju (glej prilogo), učitelj učenca, ki ga je dobil pri goljufanju ne sme oceniti z negativno oceno. Učenec mora test pisati ponovno. To je za učenca, ki snovi ni znal in si je pomagal z goljufanjem, zgolj nagrada. Vprašanje z omenjenim problemom smo poslali tudi na inšpektorat za šolstvo. Oba odgovora, za srednje in osnovne šole, poudarjata, da je to učiteljeva avtonomija in da naj bi šole to urejale s svojimi pravilniki. Odgovora sta v prilogi.

Ena od pomembnejših strategij je, da se vlada in država vključita v reševanje teh problemov. Različne zakonodajne veje oblasti bi se morale vključiti in nadzorovati to področje. Šolsko goljufanje je več kot le problem izobraževanja.

V Ameriki je že veliko ustanov, ki pomagajo pri preprečevanju šolskega goljufanja, za razliko od Slovenije.

4.3 Prednosti in pomanjkljivosti raziskave

Prednosti:

Področje goljufanja v šoli je v Sloveniji slabo raziskano. Tudi šolska zakonodaja predvsem za osnovno šolo je zelo pomanjkljiva oziroma je sploh ni. V Sloveniji ni organizacij, ki bi pomagale in ozaveščale pri urejanju tega področja. S to raziskavo smo pomembno prispevali k temu področju.

Anketo je izpolnilo veliko število osnovnošolcev iz več osnovnih šol (N=182), kar daje našim rezultatom večjo težo.

Sestavili smo Vprašalnik naklonjenosti plonkanju, ki ima visoko zanesljivost in veljavnost. Možno ga je uporabiti tudi za nadaljne raziskave.

Pomanjkljivosti:

Vprašalnik je bil samoocenjevalni. Tu se vedno pojavi dilema, koliko so udeleženci odgovarjali iskreno in v kolikšni meri so se zmožni realno oceniti.

Veliko učencev vprašalnika ni vrnilo, še posebej, ker je bilo potrebno predhodno vrniti soglasje staršev, predvidevamo, da so vprašalnik vračali tisti, ki so bolj vestni in bolj zainteresirani. Tudi zaradi tega so velik del vzorca predstavljali odličnjaki, posledično so rezultati lahko nekoliko izkrivljeni.

Predlagane izboljšave:

Soglasja bi razdelili na roditeljskih sestankih, kjer je prisotna večina staršev, nato pa bi vprašalnik pri razrednih urah učenci rešili v šoli. Tako bi bila populacija bolj heterogena.

V vprašalnik bi lahko vključili dodatna situacijska vprašanja, s katerimi bi preverjali realnost samoocene.

V razredu bi lahko naredili praktične eksperimente, s katerimi bi merili željene rezultate.

Raziskavo bi lahko dopolnili z intervjuji.

Predlogi za nadaljne raziskave:

Podobne raziskave bi bilo vsekakor dobro narediti še na populaciji srednješolcev in študentov.

Na predšolskih otrocih bi lahko naredili opazovalni eksperiment, s katerim bi ugotavljali, kdaj in na kakšen način v razvoju otroka se goljufanje začne.

V raziskave bi lahko vključili učitelje in njihove poglede na plonkanje (intervju).

Naredili bi longitudinalno raziskavo, v kateri bi spremljali posameznike skozi daljše obdobje izobraževanja. Opazovali bi, kako se spreminja količina in način plonkanja, pogled na plonkanje ...

S praktičnimi raziskavami (snemanje situacije v razredu ...), bi opazovali realno stanje.

Z anketami bi lahko bolj podrobno raziskali poglede posameznikov na plonkanje.

5 Sklep

Pričujoča raziskovalna naloga daje vpogled v področje plonkanja v višjih razredih nekaterih ljubljanskih osnovnih šol. S pomočjo inovativnega anketnega vprašalnika smo ugotavljali, kdo glede na starost, spol, vero ter mnoge druge karakteristike več plonka in je bolj naklonjen plonkanju. Uspeli smo izdelati vprašalnik, ki meri naklonjenost plonkanju z zanesljivostjo $\alpha = 0,86$. Tri hipoteze smo potrdili, kar se navezuje na druge že narejene raziskave iz tujine. Tako smo priča novim ugotovitvam v slovenskem prostoru s področja plonkanja. Plonkanje ostaja moralno vprašanje za bodoče generacije. Od starejših pa je odvisno, kako bodo ta fenomen usmerjali, zaježili ali ga še naprej le delno urejali.

6 Literatura

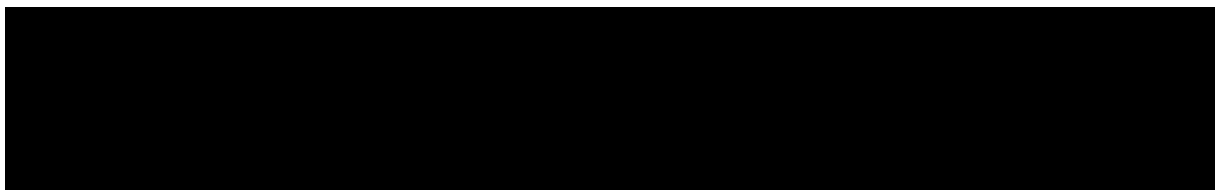
- Anderman, E. M. (2003). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94, 795–809.
- Anderman, E. M. in Midgley, C. (2004). Changes in self-reported academic cheating across the transition from middle school to high school. *Contemporary Educational Psychology*, 29, 499–517.
- Anderman, E. M., Griesinger, T. in Westerfield, G. (1998). Motivation and cheating during early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 90, 84–93.
- Ariely, D. (2012). *Poštena resnica o nepoštenosti*. UMco, Ljubljana.
- Bowers, W. J. (1964). *Student dishonesty and its control in college*. New York: Columbia University Press.
- Brandes, B. (1986). Academic honesty: a special study of California students. *California State Department of Education*, str. 36, the Chronicle of Higher Education. (1999). *Coloquy*. Pridobljeno 22. 6. 2005 s <http://chronicle.com/colloquy/99/cheat/27.htm>.
- Bekof M. in Pierce J. (2009). *Wild Justice*, CA: Crowin Press.
- Calabrese, R. L. in Cochran, J. T. (1990). The relationship of alienation to cheating among a sample of American adolescents. *Journal of Reseach & Development in educatin*, 23, 65–72.
- Cizek, G. J. (1999). *Cheating on tests: How to do it, detect it, and prevent it*. Mahwah, NJ: Lavrence Erlbaum.
- Cizek, G. J. (2003). *Detecting and preventing classroom cheating: Promoting integrity in assessment*. Thousand Oaks, CA: Crowin Press.
- Cvikl, Š. (2018). *Povezanost osebnostnih značilnosti z goljufanjem in učinek opazujočih oči* (magistrsko delo, Univerza na Primorskem, FAMNIT – Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije). Pridobljeno 20. 2. 2020 s [file:///C:/Users/Irena/Downloads/Zakljunanaloga Cvikl 2018 Povezanostosebnostnihznailnostizgoljufanje minuinekopazujoihoi konna.pdf](file:///C:/Users/Irena/Downloads/Zakljunanaloga%20Cvikl%202018%20Povezanostosebnostnihznailnostizgoljufanje%20minuinekopazujoihoi%20konna.pdf)
- Davis, S. E. in Ludvigson, H. W. (1995). Additional data on academic dishonesty and a proposal for remediation. *Teaching of Psychology*, 22,119–121.
- Davis, S. R., Grover, C. A., Becker, A. H. in McGregor, L. N. (1992). Academic dishonesty: prevalence, determinants, techniques and punishments. *Teaching of Psychology*, 19, 16–20.
- Diekhoff, G. M., LaBeff, E. E., Clark, R. E., Williams, L. E., Prancis, B. in Haines, V. J. (1996). College cheating: Ten years later. *Research in Higher Education*, 37, 487–502.

- Ehrlich, E., Flexner, S. B., Carruth, G. in Hawkins, J. M. (1980). *Oxford american dictionary, Heald Colleges edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Eisenberg, J. (2004). To cheat or not to cheat: Effects of moral perspective and situational variables on students' attitudes. *Journal of Moral Education*, 55 (2), 163–178.
- Evans, E. D. in Craig, D. (1990). Teacher and student perception of academic cheating in middle and senior high schools. *Journal of Educational Research*, 84 (1), 44–52.
- Garavalia, L., Olson, E., Russell, E. in Christensen, L. (2007). How do students cheat? *Psychology of Academic Cheating*, 33–55.
- Gerjolj, S. (2007). Psihologija vzgoje in izobraževanja. Pridobljeno 25. 2. 2020 s https://studentski.net/gradivo/ulj_tef_tr1_ups_sno_pedagoska_psihologija_02_skripta_2007
- Globokar, R. (2013). *Teološka etika med univerzalnostjo in partikularnostjo*. Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Ljubljana.
- Haines, V. J., Diekhoff, G. M., LaBeff, E. E. in Clark, R. E. (1986). College cheating: Immaturity, lack of commitment, and the neutralizing attitude. *Research in Higher Education*, 25, 342–354.
- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Iskanje po Slovarju slovenskega knjižnega jezika. http://bos.zrcsazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=odgovornost&hs=1 (pridobljeno 20. 2. 2020).
- Jesen, L. A., Arnett, J. J., Feldman, S. S. in Cauffman, E. (2002). It's wrong, but everybody does it: Academic dishonesty among high school and college students. *Contemporary Educational Psychology*, 27, 209–228.
- King, P. M. in Mayhew, M. J. (2002). Moral judgment development in higher education: Insights from the Defining Issues Test. *Journal of Moral Education*, 31, 247–270.
- Köhlberg, L. (1981). Essays on Moral Development. *The Philosophy of Moral Development*. San Francisco: Harper and Row.
- Korea Times (22. 1. 2004). Number of students accused in cell phone scam growing. *Korea Times*. Pridobljeno 10. 2. 2005 s <http://web.lexis-nexis.com>
- Krampel, U. (2019). *Moralni razvoj posameznika in njegovih vrednot* (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Ljubljana.
- Love, P. G. in Simmons, J. (1998). Factors influencing cheating and plagiarism among graduate students in a college of education. *College Student Journal*, 32, 539–551.
- Malinowski, C. I. in Smith, C. R (1985). Moral reasoning and moral conduct: An investigation prompted by Kohlberg's theory. *Journal of Personality & Social Psychology*, 49 (4), 1016–1027.

- McCabe, D. L. (2001). Cheating in academic institutions: A decade of research. *Ethics in Behavior*, 11, 219.
- McCabe, D. L. in Trevino, L. K. (1997). Individual and contextual influences on academic dishonesty: A multicampus investigation. *Research in higher Education*, 38, 379–396.
- Miller, A. D., Murdock T. B., Anderman, E. M. in Poindexter, A. L. (2007). Who are all these cheaters? Characteristics of academically dishonest students. *Psychology of Academic Cheating*, 9–32.
- Mordoch, T. B., Hale, N. M. in Weber, M. J. (2001). Predictors of cheating among early adolescents: Academic and social motivations. *Contemporary Educational Psychology*, 26, 96–115.
- Newstead, S. E., Franklyn-Stokes, A. in Armstead, P. (1996). Individual differences in student cheating. *Journal of Educational Psychology*, 88, 229–241.
- Rettinger, D. A. in Jordan, A. E. (2005). The relations among religion, motivation, and college cheating: A natural experiment. *Ethics & Behavior*, 15, 107–129.
- Schab, F. (1991). Schooling without learning: Thirty years of cheating in high school. *Adolescence*, 26, 839–847.
- Sečnik, J. (2012). *Medgeneracijski prenos sramu* (Doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Ljubljana.
- Sutton, E. M. in Huba, M. E. (1995). Undergraduate student perceptions of academic dishonesty as a function of ethnicity and religious participation. *NASPA Journal*, 33, 19–34.
- Total Telecom. (10. 9. 2004). Camera phones facilitate cheating on exams (10.9.2004). *Total Telecom*. Pridobljeno 10. 9. 2005 s <http://web.lexis-nexis.com>.
- Tweedle, E. (14.12.2004). Students using cell phones as cheating devices. *The Herald-Arkansas State University*. Pridobljeno 10. 2. 2005 s <http://web.lexisnexis.com>.
- Zakon o osnovni šoli /ZUJF/* (2013). Uradni list RS, št. 81/06. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11583>
- Zwirs, B. W. C., Sze'kely, E., Herba, C. M., Verhulst, F. C., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., van IJzendoorn, M. H. in Tiemeier, H. (2015). Social and non-social fear in preschoolers and prospective associations with lying about cheating. *International Journal of Behavioral Development* 39(5) 477–484

7 Priloge

7.1 Soglasje

Spoštovani starši!

Učenki 8. in 9. razreda [redacted], v šolskem letu 2019/2020 pripravljata raziskovalno nalogo na temo **goljufanja pri preizkusih znanja**. Želita namreč raziskati, kateri dejavniki pripomorejo oziroma preprečujejo različne vrste goljufanja. V ta namen bosta učencem 6., 7., 8. in 9. razredov razdelili **anonimne** anketne vprašalnike. Njihovi odgovori bodo statistično obdelani na skupinski ravni, pri tem pa ne bo mogoče razbrati odgovorov posameznega učenca. Udeležba v raziskavi je **prostovoljna** in v soglasju s starši.

SOGLASJE

Dovoljujem, da moj otrok _____ (ime in priimek), iz _____ (razred) lahko sodeluje pri izpolnjevanju anketnega vprašalnika, ki sta ga pripravili učenki OŠ Šmartno pod Šmarno goro, za namene raziskovalne naloge.

kraj in datum: _____

podpis starša:

7.2 Vprašalnik

VPRAŠALNIK: 'PLONKAM JAZ, PLONKAŠ TI, PLONKAMO VSI?'

Draga osnovnošolka in osnovnošolec,

Pred tabo je anketni vprašalnik v zvezi s plonkanjem. Nate se obračava s prošnjo. Bi prosim rešil/a ta vprašalnik? Mislim, da ga boš hitro in verjamem, da ti bo celo zabaven. Hvala za tvojo pomoč pri najinem raziskovalnem delu. PS: anketa je anonimna ...

1. Starost: ____ let Razred: ____ spol: M Ž

2. Kakšen je bil moj učni uspeh ob koncu lanskega šolskega leta (povprečje zaključenih ocen v spričevalu, zaokroženo navzgor)?

odličen (5)	prav dober (4)	dober (3)	zadosten (2)	nezadosten (1)
-------------	----------------	-----------	--------------	----------------

3. Kako pogosto obiskuješ verouk? (Obkroži na lestvici od 1 do 5.)

(nikoli) (vedno)

1 2 3 4 5

4. Kako močno si veren? (Obkroži na lestvici od 1 do 5.)

(nisem veren) (zelo)

1 2 3 4 5

5. Na naslednje trditve odgovori z DA ali NE:

a) V družini sem edini otrok. DA NE

d) Moji starši so ločeni. DA NE

6. Ali si bil/a identificiran/a kot nadarjen/a učenec/-ka? DA NE

7. Kako pogosto se zlažeš? (obkroži na lestvici od 1 do 5)

(nikoli) (zelo pogosto)

1 2 3 4 5

8. Kako pogosto plonkaš? (obkroži na lestvici od 1 do 5)

(nikoli) (vedno)

1 2 3 4 5

9. Kateri način plonkanja uporabljaš najbolj pogosto? (Razvrsti od 1-največ do 4-najmanj, če ne plonkaš pusti prazno.)

a) plonklistek / zapis na roki ____

b) prepisujem od sosedu ____

c) uporabljam elektronske naprave ____

d) prišepetovanje ____

10. Kaj čutiš, ko te učitelj dobi pri plonkanju? (Obkrožiš lahko več trditev):

- a) jezen sem na učitelja
- b) jezen sem nase
- c) strah me je, če izvejo starši
- d) strah me je, da se bo učitelj maščeval
- e) počutim se krivega
- f) sram me je, ker sem goljufal
- g) to se mi še ni zgodilo
- h) drugo (*dopiši*): _____

11. Pri naslednjih trditvah obkroži DA, če se strinjaš, in NE, če se ne strinjaš:

- a) Plonkanje ni problem, ker nikogar ne oškodujem. DA NE
- b) Kadar nas učitelj opomni, da je plonkanje neprimerno, me to ne ustavi. DA NE
- c) Plonkam takrat, kadar sem v stiski. DA NE
- d) Plonkam takrat, ko imam priložnost. DA NE
- e) Kadar plonkam, si sam pred sabo to opravičim tako, da ni to nič slabega. DA NE
- f) Kadar se mi zdi neka snov brezvezna, se pripravim na plonkanje. DA NE
- g) Pri učiteljih, ki slabo preprečujejo plonkanje, več plonkam. DA NE
- h) Pri učiteljih, ki plonkanje močno kaznujejo, ne plonkam manj. DA NE
- i) Plonkam tudi s pomočjo sodobne tehnologije (telefon, SMS ...). DA NE
- j) Vsako leto več plonkam. DA NE
- k) Za plonkanje menim, da je moralno primerno dejanje. DA NE
- l) Kadar sošolcu pomagam med testom pri plonkanju, je to dobro delo. DA NE
- m) Kadar si za učenje vzamem več časa, takrat običajno ne plonkam. DA NE
- n) Zase menim, da dobro in uspešno plonkam. DA NE
- o) S plonkanjem prihranim čas za nepotrebno učenje dolgočasnih učnih vsebin. DA NE
- p) Kadar je učna snov zelo zahtevna, si pomagam s plonkanjem. DA NE
- r) Ni potrebe, da nas bi učitelji učili o poštenosti plonkanja. DA NE

Hvala, to je to.

7.3 Vprašalnik naklonjenosti plonkanju

Pri naslednjih trditvah obkroži DA, če se strinjaš in NE, če se ne strinjaš:

- a) Plonkanje ni problem, ker nikogar ne oškodujem. DA NE
- b) Plonkam takrat, kadar sem v stiski. DA NE
- c) Plonkam takrat, ko imam priložnost. DA NE
- d) Kadar plonkam, si sam pred sabo to opravičim tako, da ni to nič slabega. DA NE
- e) Kadar se mi zdi neka snov brezvezna, se pripravim na plonkanje. DA NE
- f) Pri učiteljih, ki slabo preprečujejo plonkanje, več plonkam. DA NE
- g) Vsako leto več plonkam. DA NE
- h) Za plonkanje menim, da je moralno primerno dejanje. DA NE
- i) Kadar sošolcu pomagam med testom pri plonkanju, je to dobro delo. DA NE
- j) Zase menim, da dobro in uspešno plonkam. DA NE
- k) S plonkanjem prihranim čas za nepotrebno učenje dolgočasnih učnih vsebin. DA NE
- l) Kadar je učna snov zelo zahtevna, si pomagam s plonkanjem. DA NE
- m) Ni potrebe, da nas bi učitelji učili o poštenosti plonkanja. DA NE

7.4 Pravno mnenje

Pirc Musar & partnerji
ODVETNIŠKA DRUŽBA

Ravnateljski servis d.o.o.

Otoki 13

4228 Železniki

Na nas ste se obrnili z zaprosilom za mnenje o naslednjem vprašanju.

"Na šoli imate primer, ko je učenka med pisnim ocenjevanjem prepisovala iz zvezka. Učiteljica ji je test odvzela. Ali ima pravno podlago, da ji test oceni negativno? Starši ugovarjajo z argumentom, da ni bilo ocenjeno znanje (znanje pa je nemogoče oceniti, saj je deloma ali v celoti prepisano iz zvezka).

Učiteljica je učenki ponudila še eno možnost ustnega ocenjevanja znanja, izhajajoč iz tega, da sta v redovalnici zapisani obe oceni. Starši pa želijo, da je zapisana samo ustna ocena. Ali je to v skladu s pravilnikom o ocenjevanju?

Po vašem mnenju je učenka, če upoštevate mnenje staršev, privilegirana v odnosu do ostalih učencev."

Na podlagi vaših navedb in pregleda relevantnih zakonskih določb dajemo naslednji odgovor.

Težavo v primerih, kot je opisani, predstavlja odsotnost izrecne regulacije goljufanja pri preverjanju znanja v osnovnih šolah. Za dijake srednjih šol je sankcija za primere goljufanja določena v Pravilniku o ocenjevanju znanja v srednjih šolah¹ - 32. člen².

Žal Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli³ (Pravilnik) podobne določbe nima.

Po Pravilniku je z negativno oceno ocenjen učenec, ki ne doseže standardov znanja, potrebnih za napredovanje v naslednji razred (minimalni standardi), ki so določeni v učnih načrtih – 9/III člen Pravilnika.

V konkretnem primeru je učenka goljufala pri pisnem izpitu, učiteljica jo je zalotila, da je prepisovala iz zvezka. Slej ko prej se njenega znanja zaradi opisanih okoliščin objektivno ne da oceniti. Vrednotenje, v kolikšni meri učenka dosega v učnem načrtu določene cilje oziroma standarde znanja, (tudi) po našem mnenju zaradi učenkega nepoštenega ravnanja - prepisovanja iz zvezka, ni mogoče. Menimo pa, da to ne opravičuje ocene negativno, pač pa bi se v odsotnosti izrecnih določb predpisov o tem, kako ravnati v takšnem primeru, v skladu z načeli ocenjevanja, predvsem z načelom omogočanja kritičnega premisleka in vpogleda v usvojeno znanje⁴ učenki omogočilo pisanje pisnega testa, na katerem bo imela priložnost na pošten način pokazati svoje znanje, ki ga bo učiteljica po pravih stroke lahko tudi vrednotila.

¹ Uradni list RS, št. 60/10.

² Če pri pisanju pisnih izdelkov ali pri drugih oblikah ocenjevanja znanja učitelj dijaka zaloti pri uporabi nedovoljenih pripomočkov, pri prepisovanju oziroma drugih kršitvah šolskih pravil ocenjevanja znanja, ga lahko oceni z negativno oceno ali predlaga ustrezen ukrep.

Udeležencu izobraževanja odraslih se pri kršitvah iz prejšnjega odstavka prekine ocenjevanje znanja oziroma izpit in se ga ne oceni.

³ Uradni list RS, št. 52/13.

⁴ Glejte definicijo ocenjevanja po 3/III členu Pravilnika.

⁵ Glejte 6. alinejo 2. člena Pravilnika.

V odsotnosti izrecnih določb predpisov smo se namreč znašli na polju poštenosti; torej etike in morale. Ker je (osnovna) šola tudi vzgojna in ne le izobraževalna institucija, bi bilo sporočilo o tem, da se goljufanje pri testih spleta, popolnoma nasprotno cilju zagotavljanja kakovostne izobrazbe, spodbujanja zavesti o integriteti posameznika in vzgajanja in izobraževanja za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje tudi globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe in do drugih ljudi.

Goljufanje pri preverjanju znanja mora torej imeti po splošnih moralnih pravilih negativne posledice tudi za učenca v osnovni šoli (ne le v srednji šoli in v sistemu izobraževanja odraslih). Res je, da so učenci v osnovni šoli mlajši, težje razumejo, kaj je prav in kaj narobe in praviloma zaradi svoje starosti niso odgovorni za svoja ravnanja. Hkrati se o družbeno sprejemljivem in nesprejemljivem ravnanju učijo tudi v sklopu procesa socializacije v osnovni šoli.

Menimo, da po Pravilniku odvzeti pisni test, pri katerem je učenka goljufala, ne bi smel biti ocenjen negativno. Tako kot pri učencih, ki testa niso pisali, tudi pri tej učenki zaradi prepisovanja, njenega znanja na tem pisnem testu ni bilo mogoče oceniti. Da bi jo postavili v položaj primerljiv z njenimi sošolci, bi ji po našem mnenju dali priložnost opravljanja pisnega testa iz učne snovi, ki je bila preverjanja, na pošten način – brez goljufanja.

Če boste pustili, kot je; vpisana negativna ocena za pisni test in ocena ustnega preskusa znanja, in bo negativna ocena vplivala na zaključno oceno pri predmetu, bodo starši učenke lahko izkoristili možnost ugovora na oceno po 68/I. členu ZOsn¹. Eventualno lahko vložijo tudi prijavo po ZSolI², inšpektor pa lahko v skladu s svojimi pooblastili iz 14a. člena ZSolI oceno razveljavi in odredi ponovno ocenjevanje, če pri nadzoru ugotovi kršitev zakonov, drugih predpisov in aktov, ki določajo preverjanje in ocenjevanje znanja.

V Ljubljani, 20.4.2018

Odvetniška družba Pirc Musar & partnerji o.p., d.o.o.

¹ Gre za nekatere od ciljev vzgoje in izobraževanja iz 2. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj).

² Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K); ZOsn.

³ Zakon o šolski inšpekciji (Uradni list RS, št. 114/05 – uradno prečiščeno besedilo); ZSolI.

7.5 Odgovor ministrstva

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana

T: 01 400 52 00

F: 01 400 53 21

Številka certifikata: d1 6c 9d 1c 00 Čas podpisa: 10:54, 19.02.2020
Potek veljavnosti: 14.02.2023 Podpisnik: Slavica Černoša

Številka: 092-8/2020/89
Datum: 19. 2. 2020

**Zadeva: Ukrepanje ob prepisovanju pri pisnem ocenjevanju znanja v
srednjih šolah - odgovor**

Spoštovani,

Področje ocenjevanja znanja v srednji šoli podrobno ureja Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah, ki v 31. členu določa:

»(1) Če pri pisanju pisnih izdelkov ali pri drugih oblikah ocenjevanja znanja učitelj dijaka zaloti pri uporabi ali posedovanju nedovoljenih pripomočkov, pri prepisovanju oziroma drugih kršitvah šolskih pravil ocenjevanja znanja, ga lahko oceni z negativno oceno ali predlaga ustrezen ukrep.

(2) Izrednemu dijaku v primeru kršitev iz prejšnjega odstavka učitelj prekine izpit. Dijaka v tem primeru ne oceni in v ustrezno dokumentacijo evidentira »ni opravil«.«.

Iz navedenega izhaja, da se učitelj avtonomno odloči, kako bo ukrepal ob kršitvah pravil ocenjevanja znanja v katere sodi tudi prepisovanje, in sicer lahko dijaka oceni negativno ali predlaga ustrezen ukrep, ki je določen s šolskimi pravili ocenjevanja znanja.

Na vaše vprašanje v zvezi z ustreznim načinom ukrepanja ob prepisovanju med pisnim ocenjevanjem znanja na osnovni šoli vam bodo odgovor posredovali s Sektorja za osnovno šolstvo.

S spoštovanjem,

Pripravil/-a:
Ines Vidmar
sekretarka

dr. Slavica Černoša
vodja Sektorja za srednje šolstvo

gp.mizs@gov.si

Wed, Mar 4 at 3:06 PM

Sporočilo poslal(a): Kristjan Podjed/MSS/GOV

Številka: 092-38/2019/65

Datum: 4. 3. 2020

Zadeva : Ukrepanje ob prepisovanju pri pisnem ocenjevanju znanja v osnovni šoli - odgovor

Spoštovani,

področje preverjanja in ocenjevanja znanja učencev v osnovni šoli določa Zakon o osnovni šoli, podrobneje pa ju ureja Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli. Vsa izvedbena vprašanja, med katera sodi tudi ukrepanje ob prepisovanju pri pisnem ocenjevanju znanja, so vezana na pedagoško stroko in jih učitelj obravnava in rešuje avtonomno v procesu preverjanja in ocenjevanja znanja ter v skladu s pravili šolskega reda posamezne šole. Vsekakor pa mora učitelj pred vsakršnim ukrepanjem zanesljivo ugotoviti, da je kršitev mogoče pripisati določenemu učencu ali skupini učencev.

Lepo pozdravljeni.

Mateja Dover Emeršič, spec. za manag. v izob.
Vodja sektorja / Head of Department
Sektor za osnovno šolstvo / Basic Education Department
Direktorat za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo /
The Pre-School and Basic Education Directorate

REPUBLIKA SLOVENIJA / REPUBLIC OF SLOVENIA
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport /
Ministry of Education, Science and Sport
Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana
T: +386 1 400 5238
E: mateja.dover-emersic@gov.si
U: <http://www.mizs.gov.si>